

REPORT ON SOCIAL INCLUSION 2004, AN ANALYSIS OF THE NATIONAL ACTION PLANS ON SOCIAL INCLUSION (2004-2006) SUBMITTED BY THE 10 NEW MEMBER STATES

**Bruxelles: Commission of the
European Communities, 14. veljače
2005., 190 str.**

Sve zemlje članice EU već nekoliko godina izrađuju Nacionalne planove borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti (*National Action Plan against Poverty and Social Exclusion - NAPincl*). Programima se nastoji razviti zajednička široka osnovica i suradnja članica EU u poboljšavanju socijalne slike stanovništva. NAPincl ima četiri najvažnija cilja: olakšavanje zapošljavanja i pristupa svim izvorima, pravima, dobrima i uslugama; sprječavanje rizika isključenosti; pomoći najugroženijim i mobiliziranje svih nadležnih tijela. Iako je sam pojam socijalne isključenosti prilično fluidan ili barem podložan različitim tumačenjima i definicijama, u EU mu se zbog njegove važnosti i ozbiljnosti te dugotrajnih učinaka pridaje sve veća pozornost. To je time važnije što su siromaštvo i socijalna isključenost velike opasnosti koje narušavaju socijalnu koheziju, stabilnost i ostvarivanje ljudska prava.

Niti godinu dana od postanka punopravnog članstva u Europskoj uniji, nove su članice podnijele izvještaje o izvršavanju svojih nacionalnih planova o socijalnoj uključenosti. Komisija Europske zajednice obradila je nacionalne izvještaje i svoje spoznaje objavila u svom radnom materijalu pod brojem 256 i koji se može naći na Internet stranici Komisije: <http://www2.europarl.eu.int>.

Prema mišljenju Komisije prvi nacionalni izvještaji deset novih članica EU potvrđuju njihovu čvrstu političku spremnost u provođenju Zajedničkog memoran-

duma o uključivanju (*Joint Inclusion Memoranda – JIM*) za ublažavanje siromaštva i socijalne isključenosti. U nacionalnim se izvještajima naglašava važnost zajedničkog nastojanja EU na poboljšanju socijalne uključenosti kao i važnost modela otvorene koordinacije u području socijalne skrbi. Posebno je pohvalno da su zemlje članice otvoreno priznale i područja u kojima nisu postigle očekivani uspjeh. Prijelaz od uvjeta utvrđenih u JIM-u na programe o socijalnoj uključenosti pokazao se kao neočekivano težak i zahtjevan za većinu novih članica. Iako su se teškoće javile i u izradi NAPincl, posebno se složenim pokazalo njihovo provođenje. Pouka za buduća djelovanja je pozornije i realnije određivanje ciljeva, utvrđivanje jasnih prioriteta te pravodobno ostvarivanje popratnih nužnih preduvjeta. Nadalje, mnogo se veća pozornost mora usmjeriti na osuvremenjivanje sustava socijalne zaštite u širem smislu – koja obuhvaća socijalnu skrb, mirovinski sustav, obrazovanje, stanovanje i slično – uključivanje marginalnih i manjinskih skupina te ostvarivanje rodne jednakosti.

Iz nacionalnih je planova posve očito da su siromaštvo i socijalna isključenost vrlo veliki problem u novim članicama, iako postoje znatne razlike u ozbiljnosti stanja i odlučnosti njegovog poboljšanja. Ukupan rizik od siromaštva u deset novih članica po razini od 15% ukupnog stanovništva je jednak onom na razini EU u cjelini, ali se on kreće u rasponu od 8% u Češkoj Republici do 21% u Slovačkoj Republici. Ako ne bi postojao sustav socijalnih transfera, ukupna bi razina siromaštva u deset novih članica bila mnogo viša i iznosila bi 29%. Odrednice siromaštva u novim članicama vrlo su slične onima u Uniji u cjelini. Siromaštvu i slijedom toga socijalnoj isključenosti posebno su izložene nezaposlene osobe - rizik približno dva i pol puta veći od ukupnog stanovništva - i to pogotovo u Malti, Estoniji, Slovačkoj Republici, Latviji, Litvi i Sloveniji. Rizik siromaštva je nešto

veći za djecu i mlade u usporedbi s ukupnim stanovništvom, dok su starije osobe približno upola manje izložene siromaštvu od ukupnog stanovništva, osim na Cipru, Malti, Sloveniji i Estoniji. Vrlo visoka izloženost siromaštvu u promatranim zemljama zabilježena je kod kućanstava s troje i više djece te samohranih roditelja.

Potrebno je ipak naglasiti da pokazatelji temeljeni na riziku siromaštva zbog više razloga izlažu samo dio priče. Gotovo uobičajeno obilježje ugroženih ljudi su materijalna lišenost i loša kakvoća životnih uvjeta, pri čemu se ipak javljaju određene nacionalne specifičnosti. Najveći problem je dugotrajna nezaposlenost i to posebice u Poljskoj, Češkoj Republici i baltičkim zemljama. Nezavršavanje obrazovnog procesa je često i izuzetno složen problem na Cipru, Češkoj Republici i Sloveniji. Neodgovarajući uvjeti stanovanja i loše zdravstveno stanje česti su među siromašnim osobama te uvjetuju kraće prosječno trajanje života ljudi u neimaštini.

Nacionalni su izvještaji jasno ukazali i na ozbiljan deficit kapaciteta države i društva u cjelini na ublažavanju siromaštva i socijalne isključenosti. To se prije svega očituje u razmjerno manjem udjelu rashoda za socijalnu zaštitu u BDP-u u svim promatranim zemljama u usporedbi s prosjekom EU, osim u Sloveniji. Pohvalno je što su sve zemlje svjesne da proračunski rashodi za socijalnu zaštitu znatno ublažavaju opasnost od siromaštva. U cjelini, jasno se očituje nedovoljna koordinacija i sinergija različitih nadležnih tijela (ministarstava, ureda i agencija). Stoga, kada se provode ili planiraju programi pospješivanja sustava ili reforme socijalne zaštite potrebno je pozorno praćenje njihovih socijalnih učinaka kako pojedinci ne bi ostali bez zaštite. Ujedno se naravno ne smije zanemariti i dugotrajna financijska održivost tih sustava.

Velik broj zemalja ukazao je u svojim nacionalnim izvještajima na *džepove siromaštva* ili duboko ukorijenjeno siromaštvo u pojedinim dijelovima zemlje ili socijalnim skupinama. To se pogotovo očituje kod romske populacije, invalidnih osoba, beskućnika, žrtvi trgovine ljudima, osoba smještenih u specijalizirane institucije i onima koji su nedavno izašli iz tih institucija. U novim se članicama jasno očituju velike prostorne razlike siromaštva i socijalne isključenosti, posebice u odnosu selo-grad. Najistaknutiji problemi te vrste uočavaju se u Litvi i Poljskoj.

Nacionalni se izvještaji nisu zadržali samo na snimanju stanja nego su pokušali utvrditi i šest prioriternih područja za koja se vjeruje da su presudna u ublažavanju postojećeg siromaštva i socijalne isključenosti. Naravno, u našem kraćem prikazu nemoguće je obuhvatiti sve nacionalne specifičnosti i provedene programe, ali ćemo nastojati navesti najvažnija opća obilježja. Svi izvještaji naglašavaju važnost proširivanja aktivne politike zapošljavanja te razvoj sveobuhvatnog i dosljednog programa cjeloživotnog učenja kao bitnog preduvjeta povećanja zapošljivosti i pospješivanja integracije na tržištu rada, pogotovo dugotrajnim nezaposlenima i skupinama kojima prijete veća opasnost od siromaštva i socijalne isključenosti. U znatnom dijelu novih članica usvojene su strategije o cjeloživotnom učenju, ali je njihova provedba tek u početnoj fazi. Također se ističe i nužnost djelotvornijeg (u smislu učinaka) i efikasnijeg (u pogledu troškova i vremenskog razdoblja) trošenje raspoloživih financijskih sredstava kako bi se postigla povoljnija kakvoća socijalnih usluga i njihova veća dostupnost. U sustavima socijalne zaštite je potrebno ostvariti širi obuhvat korisnika i postići razinu prava koja omogućavaju dostojan život, ali i iznaći mjere koje omogućavaju da se rad

isplati. Socijalne politike u širem smislu posebno trebaju biti usmjerene na poboljšanje položaja djece i zaštite njihovih prava kako se siromaštvo i socijalna isključenost ne bi prenosile s roditelja na djecu. Stoga je potrebno ulagati više i učinkovitije u kakvoću i dostupnost javnih usluga posebice u zdravstvu, socijalnoj skrbi, obrazovanju i prijevozu. Ne smije se zanemariti niti pitanje dostupnosti odgovarajućih stambenih uvjeta i ublažavanja beskućništva. Konačno, potrebno je pojačati napore na ublažavanju siromaštva i socijalne isključenosti pojedinih etničkih skupina, pogotovo Roma kao i drugih skupina kojima prijete povećana opasnost od siromaštva.

Na temelju nacionalnih izvještaja i svog stručnog poznavanja problematike, Komisija Europske zajednice navodi da je u budućem radu na ublažavanju siromaštva i poticanju socijalne isključenosti pozornost potrebno usmjeriti na stvaranje jednakih mogućnosti, otvorenu i učinkovitu vladavinu (*governance*) te stalno praćenje i ocjenjivanje provedbe pojedinih aktivnosti i programa.

I hrvatskim će stručnjacima u njihovom radu ovaj izvještaj biti od velike koristi u prijedlozima poboljšavanja socijalne slike kao i u izradi potrebnih dokumenata za približavanje i učlanjenje u EU. Hrvatska je Vlada 2002. godine usvojila *Program borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti*. Program je sveobuhvatan i moderno koncipiran, ali nažalost dosada nije bilo nikakvih praćenja učinaka tog Programa. Možemo se nadati da će se odgovarajućim dokumentima i njihovom uspješnom provedbom i slika siromaštva i socijalne isključenosti poboljšati i u *Lijepoj našoj* te da će se naš izvještaj o toj problematici jednog dana isticitati u Bruxellesu kao uzoran.

Predrag Bejaković

SASE KONFERENCIJA: 17TH ANNUAL MEETING ON SOCIO-ECONOMICS: WHAT COUNTS? CALCULATION, REPRESENTATION, ASSOCIATION

Budimpešta, 30. lipnja – 2. srpnja 2005.

Ovogodišnji skup društva za razvoj socio-ekonomike (SASE), organizacije čija je svrha unaprijediti razumijevanje ekonomskog ponašanja i njegovih javno-političkih implikacija, održao se je od 30. lipnja do 2. srpnja u Budimpešti pri Centralnoeuropskom sveučilištu (CEU) i Corvinus sveučilištu u Budimpešti. Za odabir ove lokacije odgovoran je David Stark, trenutni predsjednik SASE, dugogodišnji suradnik CEU-a, te jedan od poznatijih (i prvih) istraživača tranzicijske društvene zbilje.

Trodnevni skup okupio je gotovo četiri stotine izlagača što su se uz umjerene tehničko-organizacijske poteškoće probijali kroz i po dvadesetak istovremenih sesija koje su obuhvatile širok spektar tema vezanih uz društveni i ekonomski razvoj. U plodnoj suradnji i diskusiji oko zajedničkih tema našli su se stručnjaci mnogih disciplina, ponajviše ekonomije, sociologije, političke znanosti, socijalne politike, industrijskih odnosa, te prava. Tako su se mogla naći i renomirana imena poput Jelle Vissera, Davida Mardsena, Collina Croucha, Jill Rubbery ili Johna Urrya. Tematska područja skupa će ukratko najbolje ilustrirati nazivi radnih mreža u okviru kojih su se organizirale sesije: komunitarne ideje i civilno društvo; globalizacija i socio-ekonomski razvoj; rod, rad i obitelj; industrijski odnosi i politička ekonomija; znanje, privreda i društvo; tržište rada, obrazovanje i ljudski resursi; tržišta, zanimanja, organizacije i institucije; rasa, etnicitet i imigracija; promišljanje socijalne države; socio-ekonomska teorija.